

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucca 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára: Egész évre 20 P.
Piramis papiron 30 P.
Postatakpt. csekksz. sz. 16760

Becsüljük meg a sajtót!

írta: Dr. HAJDU MARCELL, a Pesti Izr. Hitközség
elnökhelyettese

פסח מצרים

Peszách a zsidó szabadság-ünnep. A mi sajtónknak meg éppen speciális szabadság-ünnepe a Peszách Micrájim, hiszen a fáraók nemcsak Micrájimban, hanem a modern kulturálmokban is lelkiismeretfurdalás nélkül fojtanak a Nilusba az újszülött sajtó-organumokat, amilyen a „Szombat” is és mert a Peszách annak a nagyjelentőségű eseménynek emléke, hogy a bibliai Fáraó négyszáz éves elnyomása után végre kimondta a felszabadító ígét: „*Löchu ivdu esz Hasém ködáberchem.*” Ami a sajtóra applikálva annyit jelent, hogy: „*Szolgáljátok eszményeiteket, ahogyan beszélnetek adatott.*”

A sajtó csak a szabadság talajában élhet meg és csak *béklyók nélkül* szabadságban szolgálhat a köznek.

A most lefolyt hitközségi választási harc után, mint a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettese, tehát mint érdekelt fél is őszintén megállapítom, hogy imponált nekem az a bátor, harcos kritika, melyet a „Szombat” a választási kampányban nemcsak ellenfeleivel, hanem velünk, elvbarátaival szemben is gyakorolt. A *kritika az eszményekért folytatott küzdelmek élesztője*, ezért becsülöm meg a szabad szókimondás bátor harcosait.

A „Szombat”-hoz engem nem fűz semmiféle személyes, vagy érdekkapcsolat, csak régi kartársi barátság a szerkesztő-

jéhez. De nem teszek különbséget lap és lap között. A legifjabb és leghalkabb szavú lapnak éppen annyi joga kell legyen a szabad véleménynyilvánításra és éppen annyi jussa az állásfoglalásban megnyilatkozó igazság megszivvelésére, honorálására és megbecsülésére, mint a legöregebbnek, a legtekintélyesebbnek, a leghatalmasabb és legsúlyosabb szavúnak. Az igazságot nem az teszi örökerejűekké, hogy ki ad nekik hangot, hanem hogy milyen ellenállhatatlan erővel tudnak benyomulni a lelkekbe. Ime: a *könészesz*, a *kis templom* fogalma is valósággal természete, jellege a zsidó multnak. A *könészesz*, a *kis templom* volt egyúttal a tanház, amelynek bölcs iskolamesterei tartották fenn évezredes elnyomatások tengerében a zsidó igazságok, vallási tanítások minden idők viharaival dacoló kis szigetét. A világ legnagyobb zsidó templomát, az alexandriai nagy zsinagógát, amely akkora volt, hogy a hátul ülő hívek nem hallották meg a hangos Ámen-t, hanem úgy kellett nekik jelezni zászlóval az almemórról, — rég elsodorta az emlékezetből is az enyészet, de Rómának 40 kis zsidó imaháza két ezredév felekezeti villongásain, üldöztetésein és autodaféin keresztül is fenn tudta tartani Olaszthonban a zsidóságot.

Ez a régi történelmi tapasztalás irányította az én felejtetetlen nagy Mesteremet, néhai Dr. Léderer Sándort is abban az elgondolásban, hogy *autonomiát ad a pesti zsidóság természetes, kisebb tagozódásainak: a körzetnek és ezzel teremtette meg a pesti nagy hitközség hatalmas reneszánszát*. A zsidóság történelmi multja nem ismerte a centralizációt. Hiszen Bileám-ba is ennek látása fojtotta bele az átkot, amely végül is a zsidóság himnuszává magasztosodott ajkain: „Vájiszó Bilom esz énov vájár esz Jiszroél sóchén lisövótov.” A 12 zsidó törzs külön-külön szervezkedett, fejlődött, virágzott, de azért szorosan egymás mellett táborozott.

Peszách Micrájim: a szabadságnak, tehát a felszabadult szónak, a felszabadult gondolatnak, a felszabadult vallásnak és lelkiismeretnek ünnepén *szivvelje meg ezeket a tanulságokat a mi felekezeti sajtónk is*: „Sóchén lisövótov . . .” *Egymással megértésben dolgozzanak a zsidó eszményekért*. Legyen mindegyik lap bátor tolmácsa azoknak a külön célkitűzéseknek, amelyek szolgálatában alakultak, léteznek és harcolnak, de sohasem szabad látásukat elhomályosítani személyes szempontoknak, mert hisz végeredményben mindnyájan a zsidóság közös nagy eszményeinek szolgálatában állnak.

És fejleszteni és erősíteni kell a sajtót, hogy független

tudjon lenni. Mert szükség lesz a sajtóra akkor is, amikor mi már nem leszünk itt, de célkitűzéseink, amelyekért egy egész életet küzdöttünk át, itt maradnak. A sajtó fogja a mi programunkat őrizetébe, hagyományába fogadni, a sajtó állít maradvandó emléket a mi gyenge és mulandó emberi alkotásainknak, amelyekkel legjobb tehetségünk szerint igyekeztünk megtámogatni a sokezeréves zsidó mult oszlopait.

Peszách Micrájim ünnepén térjünk kissé magunkba: ne éljünk vissza a szabadsággal, hanem gondoljunk arra, hogy 400 évig rabszolgák voltunk Micrájim földjén...

עבדים היינו לפרעה במצרים

Egy pap, akit nem lehet ünnepelni és nem szabad nem ünnepelni

FISCHER GYULA DR. 70 ÉVES SZÜLETÉSNAAPJÁRA.

Irta: *Dr. Kiss Arnold* budai vezető főrabbi.

Láttam régen zengőszavú, csodálatos orkesztrumú fiatal papnak, telve jogos és gyönyörű reménységekkel. hívatása iránti rajongó, prófétai lelkesedéssel. Szószéken láttam a seminárium kicsiny templomában, komoly, aszkéta alakja mózesi tüzek lángjában lobogott, a szava: orgonazúgás, a szemében ézsaiási víziók álomvillanásai — akik akkor hallottuk, akkor láttuk, tanárai, tanulóársai, éreztük: Izraelnek Lajnoka támadt, aki kezét nem a külső, zajos sikerek fénye felé fogja kinyújtani, hanem a parázs felé, ha meg is égeti vele a lelkét, ha sejti is, hogy a mózesi lángok között tövisek is rejtőzködnek.

Láttam ifjú győri papnak. Rajongó szeretet környezi, gyülekezetének ünnepe, ha tüzigéinek sólyomröptét figyelemmel kísérheti, s a fiatal papnak lelkét nem ejti meg az ünnepeltetés mámore, pátosz van a szavában, de az Istennek pátosza, vates, de nem a genus irritabileból való, aki mások előtt hajlong, hogy önmaga előtt hajlongjon, babért szerez, de szinte haraggal szórja le magáról a borostyánt, hogy abból minden Izraelnek, népének, eszményeinek jusson s egy szilánk se tapadjon a maga személyére, mert nem célnak, de eszköznek tartja magát az ő Istene kezében. Hallel zsolozsma az egész élete: „ne magunknak, ne magunknak, hanem a Te nevednek szerezz dicsőséget, Isten.”

Nagytudós apósnak, elődjének, a győri papnak házában, annak oldalán búvárkodik a zsidó tudomány tengermélyiségeiben: csöndben virrasztó éjszakákon, szerelme: az írás, a zsidó bölcsesség, a midrás tárnája, s egy életre-való csodás kincset gyűjt össze lelkében s olyan mint a bányász aknafenekén, lámpása villan, kalapácsa döng, s a diadémot mások számára. népe számára töri, vágja, csiszolja, művészi veretbe foglalja, óriás, aki mégis olyan mint a mesebeli törpe, drága kincset ad a vándornak, titkos rejtett csodaforráshoz vezet, s azután személy szerint eltűnik, varázsló, akinek fején a Merlin-föveg láthatatlanná válik.

Látom a prágai papot. A hajába már már ősz szál fonódik, a lelke örökifjú. Az emlékezés rajongásával gondolnak ma is még rá egykori hívei, regélnek róla, hogy hevítőbb láng alig tüzelt még a nagy Kämpf szószékén, mint amikor Fischer Gyula volt a prágai pap, abban a gyülekezetben, ahol egykoron a zsidó tudomány fáklyája: Rapoport ragyogott. Hívták, csábították nagy metropolisok gyülekezeteibe: Bécsbe, Berlinbe, nem csábította fényesebb stallum, suhogóbb-selymű ornátus: az igazi próféta lélek az őrhelyét avatja sziklatemplommá, s nem a fényesebb templom őt próféta-lélekké. A gesztusa: lélek, a szava: lélek, a benső tüze: biboros köpenynél mámorítóbb, biborosabb tűzköpeny. Berlini pap, bécsi pap — adhatnak-e neki nagyobb címet ennél a névnél: Fischer Gyula? Csak egyszer kábul el. Amikor hazahívják: Pestre, Magyarországra. A szive nagyot dobban. Ott élni, ott működni, ahol ifjuságát töltötte. Ahol jámbor édes apja, édes anyja álmodtak róla, a fiukról. Ahol az ő drága magyar nyelvük, az édes anyja bölcsődala ömlött a szívébe. Azt mondta egyszer Fischer Gyula: sohse lépek a szószékre anélkül, hogy az édes anyámra ne gondoljak. Amikor a szónoklat előtt a frigyszekrény előtt meghajlok, az édes anyámra gondolok. Ő lát, ő imádkozik értem.

Boldogan, új fiatalsággal jött Pestre. Aki szószéken hallja: érzi, hogy lélek szól a szószéken. Hogy az igazság, az élet-tapasztalat, a bölcsesség követel sorompót nem mézes szavaknak, nem színes, máló babér zörgéseknek, nem szintjatszókéneknak, szerepes tetszésvágynak, mert Fischer Gyula tudja, hogy még az igazság dadogásában is több érték van, mint a felszínes csillogás minden könnyűszárnyú szárnyalásában, hát még az őszinteség sólyomröptében, amint az az ő ajkáról száll föl méltóságteljes fenséggel. A biblia lapjai leheletétől úgy suhognak néha, mint szelíd galambok, fészkeikről szállva, máskor

mint viharban komor sasok, bércek magasába törve. alacsony óvatos mélységben meg nem lapulva sohasem.

Vannak, akik zordonnak, keménynek tartják. Az igaz és őszinte emberek, igaz és őszinte papok mindig zordonnak látszanak. Nem tud megalkudni, nem tud hízkelni, nem tud hajladozni. Csalogató nádsípót csak nádszál-jellemből lehet faragni, az igazság harsonája érclélekből való.

De soha alázatosabb lélek, mint a Fischer Gyuláé igazi érdemmel szemben. Népének, felekezetének eszményeivel szemben. Hízkelés meg nem ejti, gáncs félreismerés meg nem tántorítja. A napok szállnak felette. Hetven esztendő. De a napok el nem múlnak róla. Mindig úgy fognak gondolni reá: igazi pap volt, ember-pap volt, több volt a lelkében mindig, mint amennyivel hivaikodott.

Isten kegyelme cselekedje, hogy nagyon későn, nagyon sokára válják az emlékezésé. Izraelnek szüksége van ilyen papokra.

Én reám pedig ne nehezteljen Fischer Gyula, hogy ünneplem őt, akit nem lehet ünnepelni — mert irtózva kerüli a szólamokat s a megrendezéseket s a nagyhangú tirádákat, de akit nem szabad nem ünnepelni — mert az ő ünnepeltetésére szükségük van az igaz szívűeknek.

Bocsáss meg nekem Kartársam: Fischer Gyula — nincs okom rá, hogy Neked hizelegjek. Alkony táján a levegő is hűsebb, az ének is melankólikusabb, de igazabb, mint délidő felé, amikor még sokat várunk a naptól.

Szeretlek, mert becsüllek s mindegy nekem, dicsérsz-e, vagy haragszol-e rám igazmondásomért.

Az ezerszemű Caesar

választott, válogatott és ítélkezett. Értékes, érdemeket szerzett egyéneket elsüllyesztett a sülyesztőbe, ismeretleneket, jövőígéretket, Herberteket kiemelt a névtelenség homályából és odaállította a rivalda elé, ahol élesen éri őket a reflektor fénye és kritikája.

Azt suttogja a fáma, hogy a jelöltektől pénzt kértek, hozzájárulást a választási költségekhez és aki nem adott, azt irgalmatlanul törölték a listáról. Nem hiszek, nem tudok hitelt adni ezeknek a szállongó híreknek. De ha mégis igazak a hírek, akkor az érdekelteknek egyetlen kötelességük van: előállni a nyilvánosság előtt vallomást tenni. Ha ezt nem tennék meg, akkor rájuk is áll *Barna Károly* idézete: „weim lo jagid”, aki ilyen esetben nem jelentkezik tanúnak, az osztozkodik a felelőségben és részes a bűnben. De ismétlem, nem

hiszem, nem akarom hinni, hogy a Hitközségi Párt ilyen forrásokból alimentálja a választási költségek kasszáját.

Amit a fáma suttog lehet igaz is, nem is, — de vannak itt tények, amelyek semmi lehetőséget nem adnak a találgatásra. A kihagyottakra gondolok, köztük is azokra, akiknek kihagyása olyan vétek volt, amelynek méltó büntetése a képviselőtestület értékének csökkenésében jelentkezik. Nem díszíti a képviselőtestület listáját *Surányi Lipót dr.-nak*, ennek a kitűnő orvosnak és nagyszerű embernek a neve, akit már életében az egyre ritkuló angyalseregbe sorozott mindenki, akit szerencséje a közelébe sodort. Örömet okoz az Urnak — mondja a szentírás — ha ilyen hívőre talál, mint ez a csupaszív, jóságos áldozatkészében fáradhatatlan doktor bácsi, ez a kihagyott *Surányi Lipót*, aki a szeretet melegét és az önfeláldozás fényét árasztja maga körül, ahol csak megjelenik. Akik a választást intézték, úgy látszik, nem honorálják a szellem és a lélek ragyogását, csak a mindenható aranyét, amelyik az egyedül üdvözítő hatalom szekerét tolja.

De akadnak itt még más, hasonló kirívó esetek szép számmal. A kihagyottak listáján előkelő hely illeti meg *Kleinberger Antalt* az ismert Váci utcai ékszerészt, aki hosszú éveken át volt nagyon aktív tagja a képviselőtestületnek és nagy szerepet játszik a Chevra életében, mint előljáróhelyettes. Minden ok nélkül kihagyták a képviselőtestületből *Fehér M. Miksát* és *Schnur Henriket*, akik a magyar kereskedelemnek és szabóiparnak becsületet szereztek munkásságukkal és amellet lelkes, jó zsidók is. Kimaradt *Gottlieb M. Béla* tekintélyes nagykereskedő, és *Grünbaum A. Adolf* konfekciókereskedő, az adófelszólamlási bizottságnak minden zsidó érdekért síkra szálló elnökhelyettese. Nincs már a képviselőtestületi tagok között *Guttman Emil* nagykereskedő, a művelt kereskedőnek ez a mintaképe, aki mint szakíró is excellál kitűnő cikkeivel és a Textilkurirban „*Szerdától-szerdáig*” cím alatt állandóan megjelenő ötletes fejtegetéseivel. Kegyeletsértést követtek el *Pollák Jakab* kihagyásával, aki néhai *Pollák Eleázár*, a volt Rombach utcai főrabbi fia. (Élő főrabbi fiával bezzeg ilyesmi nem történhetne!) Kimaradt *Seidner Lipót*, aki sok más érdemén felül szombatot is tart. (Talán csak nem ezért?) Hasonlóan szombatot tart a kihagyott *Neumann Fülöp* is, aki sokáig működött az adókivető bizottságban és a Garai tér környékén csendben, feltűnés nélkül űzi a jótékonyt. *Quitt Lipót* mint szakértő szerepelt a kórházak fehérenemű beszerzésénél és szaktudásával nagy összegeket takarított meg a hitközségnek. Az ő kimaradásának okával más helyen foglalkozunk. Kimaradt a tagok közül a gavallérosan jótékonykodó *Fodor Sándor* nagykereskedő, továbbá *Gelencsér Miksa dr.* főorvos, aki a szünidei Gyermektelep fejlesztése körül nagy érdemeket szerzett és *Fischer József*, a zuglói körzet egyik vezető egyénisége, aki a külső periférián Talmud Torát és Bikur Cholim egyesületet létesített.

De talán elég is a felsorolásból. Feltűnő, hogy a kihagyottak közt milyen sok a konzervatív. Kérdés, hogy az ujonnan megválasztottak közt lesznek-e ennyien, akik szombatot tartanak? (Vagy ez a kérdés talán nem is izgatja az előljáróságot?)

Az igazságnak tartozunk annak a leszögezésével, hogy számos új érték is került a képviselőtestületbe. Hogy csak néhányat említsünk: *Párkány Frigyes dr.* *Beck Salamon dr.* *Bársony Jenő*, *Beck Jenő*, *Biehn Ernő*, *Dán Leó*, *Kraszner Lajos*, *Dukesz A. Arnold*, *Fáy Géza*, *Fürst György*, *Gábor Vilmos*, *Guttman Mór*, *Wilhelm Károly* feltétlenül nyereséget jelentenek a képviselőtestület számára. De oly sok a „homo novus” az ismeretlen név, hogy önkéntelenül is felmerül a kérdés, vajjon szabad volt-e ezek kedvéért kipróbált értékeket mellőzni? Erre a kérdésre mindenesetre a most következő öt esztendő fogja megadni a választ.

Friedmann Ignác dr. és Fodor Oszkár dr.

Két név, két markáns egyéniség. A megválasztott 44 dísztag között is, akik értékei a zsidó közéletnek, előkelő rangot viselnek és úgy érezzük, — már csak közéleti multjuk érdekes ellentétessége miatt is — együtt kell foglalkozunk velük. Az egyik *Friedmann Ignác dr.* kormányfőtanácsos, aki csak a hitközségi élelben új ember, a zsidó közéletnek azonban régóta egyik leg-tiszteltebb vezető egyénisége. Róia köztudomású, hogy a zsidó tudománynak és a zsidóságnak nagy ismerője, aki fiatal korában végzett alapos tanulmányai során szívta magába a zsidó kultúra iránti raiongó szeretetet. A zsidó társadalmi életben mint a Pro Palesztina egyik elnöke játszik vezető szerepet, mint műgyűjtő pedig az egyik legdúsabb és legértékesebb gyűjteménnyel rendelkezik. Most, hogy vállalta a képviselő testületi tagságot, jogos optimizmussal tekintünk működése elé, mert egyéni és önálló gondolatait a megfelelő helyen mindig bátran fogja kifejteni.

Fodor Oszkár dr. egészségügyi főtanácsos eddig még sohasem szerepelt a zsidó közéletben. Lehet, hogy szerénységből, lehet hogy azért, mert nem nyújtottak neki alkalmat a szereplésre. Megválasztása mindenki számára örvendetes meglepetés, aki Fodor Oszkár négy évtizedes közéleti multját ösmeri, mely oly terrénumokon zajlott le, ahol a zsidóságban való megmaradás is nagy érdemnek számít. *Széll Kálmán* vitte a Dunántúli Közművelődési Egyesületbe, melynek titkára, később ügyvezető elnöke lett. A muzeumok és könyvtárak országos tanácsában egy évtizedig fejtett ki értékes tevékenységet *Berzeviczy Albert*, *Wlassich Gyula*, majd *Fraknoi Vilmos* püspök oldalán. 1910-ben lett a *Zsófia Gyermekszanatorium Egyesület* igazgató-főorvosa, amelyet *Zichy János* gróffal és *Rákosi Jenő*vel karöltve amerikai méretűvé fejlesztett. E hatalmas gyermekvédelmi intézményt jelenleg *Rott Nándor dr.* veszprémi püspök irányítása mellett vezeti.

Affértelen affér Ábrahámsohn tanár szólója körül

— Levél a Szerkesztőhöz —

A *Szombat* legutóbbi számának egy híre magyarázza, hogy a kiválóan érdeemes *Ábrahámsohn* Manó főkantor nem ezért, de azért, vagy amazért kapott figyelmeztető levelet. A rideg szövegezés ridegen ható betűje után kötelességem jelentkezni, hogy azt ne higye valaki, hogy a mi gyülekezetünk Nagykövete, a Solauach Ciburnak és az énekművésznek ez a kitűnősége talán valamely főbenjáró ügyben marasztaltatott volna el.

SIREMLÉKEK

bel és külföldi márványokból legolcsóbb árban
részletfizetésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR sirkőgyáros

V. Pozsonyi ut 1-3

Tervrajzok díjtalanul. Telefon : Aut. 245—74

pelhet a nagynyilvánosság előtt. Erre a felhívásra azonban nem ő, — de az én mulasztásom szolgáltatott okot. Január 11-ikén, a *Mult és Jövő* Iso Golland-művészestéjén, a Zeneakadémia nagyorgonájának *emeleti rejtettségében* lelkeket megrázó, grandiózus hatással énekelte ugyanis az *Utravaló Kol Nidre előtt* című művem *magyarszövegű* szólóbetétjét. Nem a pódiumon énekelt és nem liturgiai szöveget énekelt. A főpróba előtt vállaltam, hogy kitűnően készséges közreműködését bejelentem az ügyosztálynak. Közvetlen a premier után külföldre utaztam és bizony, elmúlasztottam a bejelentés megtételét. Szóval (amint ezt utólag az ügyosztálynak siettem is hivatalosan tudomására hozni) az én hibámból, az én mulasztásomból kapta a nevezetes levelet.

Több bűnöm azonban e ponton nekem sincs. Annál kevésbé, mert hiszen az *Utravaló Kol Nidre* előtt előzetesen a legmérvadóbb cenzurán ment át: főtisztelendő dr. *Hevesi Simon* vezető-főrabbi urunk poémámat az elmúlt szemeszterben méltónak értékelte arra, hogy a Rabbiszemináriumban tartott homiletikai előadásai keretében kerüljön előzetesen bemutatóra. A legfelsőbb rabbiszemináriumi Hechser után ugyebár helyesen gondolhattam, hogy a Rabbiszeminárium jeles énektanára, *Ábrahámsohn Manó* főkántor úr magyarszövegű fohászatot elénekelheti? A bemutató díszes nagy közönségének (elnökünknek, rabbijainknak, sajmér hadaszjainknak) könnyes tetszésén túl (bíráloim mámoros elragadtatásról írtak) szivbeli szeretettel és hálával köszönöm is *Ábrahámsohn* tanár úr ragyogó szólóénekét. Az affértelen affér utórezgéseit ezt a derék, kiváló tehetségű, béketűrő jó zsidó-embert nem érinthetik.

Szerkesztő Úrnak szives üdvözléssel igaz híve *Dr. Hajdu Miklós*

Kérdés :

Felelet :

Hol van szerenese? — Ahol szeretet van
Hol van szeretet? — — Ahol béke van!
Hol van béke? — — — Ahol nincs gond!
Hol nincs gond? — — — Ahol pénz van!
Hol van pénz? — — Ahol osztálysorsjegy van!

Számtalanszor beigazolódott, hogy mindazoknak, akiknek osztálysorsjegyük van, joggal reménykednek és sokan nyernek, egyszerre gazdagok lesznek.

Ma már alig van ember, akinek ne volna legalább egy sorsjegye! A havi költségvetésben már úgy szerepel a sorsjegyért járó összeg, mint pl. az ujság, cigaretta, fürdő, mozi, szappan stb.-re szóló kiadás.

Szegény, gazdag, kereskedő, iparos, gazda, földmives, tisztviselő vagy munkás mind résztvesznek a m. kir. osztálysorsjátékon, mert a jelenlegi gazdasági és kereseti viszonyok mellett ez célszerű, hasznos befektetés és nagyon okos dolog!

Az új sorsjáték április 17-én kezdődik és a főnyeremények 300.000 pengő, 25.000 pengő, 20.000 pengő stb., okvetlen kisorsoltatnak és készpénzben fizettetnek ki. Az is köztudomású, hogy minden második sorsjegy nyer. Mert a 84.000 sorsjegy közül 42.000-et, tehát a felét huzzák ki.

A hivatalos árak: egész sorsjegy 24 pengő, fél 12 pengő, negyed 6 pengő, nyolcad 3 pengő az összes főelárusítóknál, kik hivatalos játéktervet ingyen és bérmentve küldenek.

Tehát szerencse föl! — Aki mer az nyer!

Olvasom, . . . nem olvasom . . .

Olvasom

Három levélben is szememre vetik, hogy a SZOMBAT cikkek között logikai ellentét mutatkozik. A levélírók a kitértekről szóló cikkem és a visszatért Bencur utcai lakos képviselő-testületi tagságát kommentáló írásom közötti látszólagos ellentmondást inkriminálják. A két cikk között pedig nincs logikai ellentét. Továbbra is vallom és fenntartom, hogy a kitérteket bántani nem hasznos és céltalan dolog. A visszatérőt viszont örömmel kell fogadni, kíméletesen kell bánni vele, multjára fátyolt borítani, sőt némi túlzással a jámboroknak is fölébe lehet helyezni, akiknek könnyű az igaz úton maradni, mert nem voltak kitéve a bűn csábításainak. De tisztséget adni neki, vezető pozícióba választani, felekezeti kérdésekre vonatkozó tanácskozásokba bevonni őt, olyan túlzás, amelyre csak azok ragadhatták magukat, akik vagy a megtért priuszát nem ösmerik, vagy saját gesztusuk horderejével nincsenek tisztában.

Olvasom

A választási elnök Dr. Barna Károly a tisztújító közgyűlés után héber ötvözetű igen szép

beszédet mondott és hosszú idők után ismét hallottuk az Adonáj, az Isten nevét megemlíteni az előljárósági pódiumon. A szónok ügylátszik ismeri a Bibliát, tud is idézni, de gyakorlat hijján az idézetek nem éppen helyesen és nem szerencsésen vannak alkalmazva. Elsősorban olyan ember nem támadt még Izraelben, akit valamikép is Mózeshez lehet hasonlítani és nem igen lehet azt mondani egy mai vezető embernek, hogy „hosszáment a szózat, miként Mózeshez, a nagy vezérhez.”

Ismétlem, nagyon szép volt a beszéd, patinás zsidó beszéd volt és nem mindenáron akarok kritizálni, de az ilyen beszédet külföldön is olvassák, az elszakadt területeken különösen és ezért nagyon figyelni kell, nehogy a szép idézet rossz alkalmazásban az ellenkező hatást váltsa ki. Azt mondja Dr. Barna Károly ügyvéd úr, hogy a Szentírás utasításának tesz eleget „Weim laj jágid”, mely szerint meg kell mondania, mert különben vétkeznék. A Biblia ez a mondása arra vonatkozik, hogy bűnügyben a tanunak meg kell az igazságot mondani és a Biblia ezen mondását alkalmazzák olyan esetekben is, mikor a pap-

nak, a bírónak, a prófétának, a királynak és minden vezető embernek *nem szabad diplomatikusan hallgatni*, hanem nyíltan meg kell mondani az igazságot, azt hangosan hirdetni, még akkor is, ha ez az illető személyére *kellemetlenséggel vagy veszélylyel jár*. De *dícséretnek elhallgatása*, tömjénezés elmaradása, sohasem vétek, sohasem bűn és ezekre nem vonatkoztatható a Biblia ismert idézete „*Weim laj jágid*”. Ellenkezőleg teljesen ellenkezik a Biblia, a Talmud és a későbbi hagyományok szellemével és a régi zsidó hitközségeknél uralkodó gyakorlattal a *szemtül-szembe való dícséret*, sőt ez egyenesen meg is van tiltva.

Olvasom

A Zsidó Ujság című orthodox lapban: „Sajtóper helyett — kibékülés. Felekezeti sajtókörökben várakozással tekintettek egy sajtópör tárgyalása elé, melyet a budapesti törvényszék e hét szerdájára tűzött ki. Az ismert neológ lap szerkesztője ugyanis beperelt rágalmazásért egy zsidó hírlapírót s az utóbbi vállalkozott mindannak a valóban nem hizelgőnek a bizonyítására, amit megírt a szerkesztőről. A tárgyalás előtt egy nappal azonban kiderült, hogy — Sz. és B. mindkettő: a legjobb indulattal vannak eltelve egymás iránt (!). Míg a hagyomány szerint a bibliai békét szerző Áron főpap a haragvó felekhez odament s mindegyiknek külön-külön megsúgta, hogy a másik mennyire szereti, addig a jelen esetben mindegyik fél keresett magának egy Áront, akinek elmondotta, — mily kedves neki az ellenfele s így a két Áron létrehozta a békét. S ez helyesen van így! Minek döntsön zsidó hírlapírók ügyében világi bíróság? Minek

Várom egy

csésze teára

mondja a fiatal asszony. Ezzel azonban máris kötelezettséget vállal magára, hogy jó teát fog adni. A

Meinl speciálüzletében

vásárolt teakeverékből olyan ital készül, amelytől a legkényesebb vendég is el lesz ragadtatva.

Meinl Gyula

legyen igazi *chilul hasím*? De evel kapcsolatban jelmerül a kérdés: ha csak *ká* akartak *békülni* minek! támadott az egyik s minek szalad a világi bírósághoz a másik? Minek játszották el a régi Borsszem Jankónak ismert *Wlassi-Dariducttjé*t, ahol a két miniszterjelölt elke-seredéssel ront egymásnak, hogy — kibéküljenek?”

A fenti hírdás szó szerint igaz és teljesen fedi a történeteket. Csak azzal bővítem ki a mondottakat, hogy a két Áron szerepét Stern Samu elnök és dr. Klár Zoltán az ellenzék vezére töltötték be.

Olvasom

Az elnök programbeszédének egyik jelentős része az volt, amelyben célul tűzte ki a Budapesten székelő kongresszusi hitközségek (pesti, budai, óbudai és kőbányai) egyesítését. Ez a terv nem új, Székely Ferenc és Lederer Sándor is sokat foglalkoztak vele, de személyi és tárgyi akadályok miatt nekik sem sikerült a tervet megvalósítani. Egy azon-

ban bizonyos: ha az előjáróság komolyan foglalkozik ezzel a tervvel, akkor érthetetlen, hogy miért gördített eléje ő maga akadályokat. Hogy csak egyet említsünk, az alapszabály módosításnál miért mérte oly szűkmarkúan a szavazati jogot? Budán például a hittestvérek nejük önagyságával egyetemben a legtágabb értelemben vett szavazati joggal rendelkeznek. Tessék csak megkérdezni őket, vajjon vágyakoznak-e a Pesti Izr. Hitközség kebelébe, ahol a jogukat alaposan megnyirbálják? A válaszuk felől, azt hisszük még az előjáróságnak sem lehetnek kétségei.

Nem olvasom

Az elnök programbeszédében egyetlen szóval sem érintette a zsidó szervezetek kérdését, holott mindenkit érdekelt volna. A zsidó szervezetek külföldön kitünően beváltak a gazdasági antiszemitizmus szülte nehéz viszonyok között nálunk is alig nélkülözhetők és semmi kétségünk az iránt, hogy bevezetésük esetén áldásos működést fejthetnének ki. Kár, hogy az elnök nem beszélt róluk s még nagyobb kár, hogy hallgatott arról is, hogy a hitközség a Kasruszt egyesíteni akarja az orthodoxiával. Pedig ez hónapok óta vitatott, meglehetősen nagy horderejű kérdés, hiszen megvalósítása esetén a hitközségnek hitközségi jellege úgyszólván megszűnne, mert kasrusz intézmények nélkül nehezen képzelhető el egy hitközség. A tárgyalások ebben a kérdésben a kulisszák mögött folytak, még pedig annyira csak a fiskális érdekek szem előtt tartásával, hogy

az egyedüli illetékes rabbiságot még nyilatkozattételre se szólították fel. Az elnök hallgatásából arra lehet következtetni, hogy ezt a tervet elejtette az előjáróság, azért persze a hallgatásnál sokkal meggyőzőbb lett volna egy nyilatkozat, az elnök szájából arról, hogy a kasrusz kérdésben a pénzügyi szempontoknak deferálni kellett más, fontosabb érdekek előtt.

Nem olvasom

Március 17-én húsz dísztagot választottak titkos szavazással. Röviddel előtte huszonötöt választottak meg — nyíltan. E leplezetlen nyíltság ellen egyedül *Quitt Lipót* protestált, aki meg is kapta a jutalmát, mert kibukatták a képviselőtestületből. A nyílt szavazásra azért volt szükség, mert a jelöltek között volt egy valaki, akit titkosan, aligha lehetett volna megválasztani. A március 17-iki jelöltek viszont valamennyien annyira köztiszteltben álló férfiak voltak, hogy a titkos választás nem járt semmi kockázattal. (Tényleg mind a húsz egyhangúan jött be.) Szép, szép, ha a választójog ilyen „ha akarom, vemhes, ha akarom nem vemhes” alapon forgatható, azért mégis illenék az egyedül következetes *Quitt Lipótnak* némi elégtételt adni. Vagy nem?

Nem olvasom

Azt beszélnek, hogy a most lefolyt választások előtt a kerületi törzsfőnökök

a képviselő testületi tagjelöltektől reverzalist kértek, melyben ezek kötelezték magukat arra, hogy a hivatalos listát törülés nélkül fogják az urnába dobni. Egy kicsit hihetetlennek tűnik fel ez a reverzális-história, de hát — nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja. Szerintünk azonban, kik egyes jelölt, illetve most már tag urak gyenge lábon álló vallásos érzületét ismerjük, sokkal jobb lett volna tőlük másról venni azt a reverzalist. Például arról, hogy ha már a hitéletet irányítják — solaus peomim básono — legalább háromszor egy évben, a nagy ünnepeken menjenek el a templomba. Mert az egyszeri jom kipurkor való templombamenéshez nem feltétlenül szükséges képviselő testületi tagnak lenni. Ezt titokban és szégyenkezve ugyan, de megteszik — kitértek is.

Nem olvasom

az elnöki programmbeszéd sohsem egyéni munka, az előjáróság retortáján megy keresztül, dicséret és gáncs az egész előjáróságot illeti. Láttam már elnöki enunciációt, melyben meg lehetett különböztetni különféle rétegeket, így egy P. (atai József), egy H (ajdú Miklós), egy G. (ábor Gyula) és egy R. (edaktor) réteget. A mostani programmbeszéd stilisztikailag sokkal egyöntetűbb, de néhány *idegen érzetet* mégis lehet benne megkülömböztetni. A legfontosabb az előjáróság megnyilatkozásában annak a célkitűzése, hogy a jövőben a közönyösöket meg akarják nyerni a felekezeti munkához. Azzal azonban adós marad a „*kinyilatkoztatás*”, hogy miféle példaadással és módszerrel akarják ezt meg-

valósítani. Mert az eddigi rendszer nem vált be.

Nem olvasom

Kedvenc délutáni zsidófaló lapunk párisi munkatársa nagyon el van keseredve azok miatt a művészek miatt, akik Párisban propagandát csinálnak a magyarságnak. Borzasztóan fáj neki például a Lehner kvartett. A Lehner, meg a Roth, meg a Hartmann, meg a Smilovits. Micsoda nevek! És ezek merészelik a magyarságot képviselni. Hát nem abszurdum? Vagy ott van ez az Andai (azelőtt?) Piroska a bécsi Staatsoperből. Kimegy Párisba hangversenyt adni és mit gondolnak, mit csinál? Magyar szerzőket tűz a műsorára! És magyar nyelven merészeli énekelni Reinitz egy Ady dalát és Fráter Lóránt „száz szál gyertyát” c. dalát. Párisban — magyarul. Botrány. Valóságos hazaárulás. Hajh. hajh — buggyan ki az őszinteség a kis honmentőből — ha ezt a száz szál gyertyát a Fedák énekelné bokorugró szoknyában! Hajh, hajh — no mi volna akkor? Rögtön megmondjuk. Baj volna, nagy baj. Mert a Fedák nem tud énekelni. Még bokorugró szoknyában sem. Andai pedig tud. Dacára annak, hogy — zsidó.

(V.)

Nem olvasom

Mióta a Szombat elsőnek hozta a hírt, hogy a két pesti hitközség bizonyos tekintetben egyesülni akar, folyton csilingel a telefon, szóval és írásban érdeklődnek a fejlemények iránt. Megbízható helyről nyert értesüléseim a következők: A tárgyalások nagyon előrehaladott stádiumban vannak, de döntés még nem történt. Talán létezik már egy pactum de contrahendo a két főtitkár aláírásával, sőt az sincs kizárva, hogy ezen elő-

zetes megállapodást a két elnök kézjeggyel parafálta. De ez még nem jelent döntést. A Rabbiságot még nem kérdezték meg és az előljáróság hivatalosan nem foglalkozott az üggyel. Nagy fontosságú kérdés ez, mely kihat az egész magyar zsidóság jelenére és jövőjére. Ilyen esetek-

ben csak a képviselőtestület hozhat döntést, noha ezt az alapszabályok nem is írják elő. De a képviselőtestület mellözése ilyen kardinális kérdésben ellenkezik a Jog, Törvény és Igazság szellemével és sok veszedelmet rejt magában.

Útravaló

a Szentföldre utazóknak

Irta: Kiss Arnold.

Boldogok, kik mentek
Messze napkeletre,
Port és szennyet, átkot
Lerázva, feledve.
Boldogok kik szálltok
Télből a tavaszba,
Ajkatokat sírva
Szent rögre tapasztva.
Utra ha indultok:
Vigyétek el könnyem,
Vándor kelyhetekbe
Óh, hogy betöltsem,
Öntsétek ki ottan,
Hol a könny fölszikkad,
Romfalak tövében
Zsidó hajnal pirkad.
Hajótokat látom,
Áldott: ringó útja,
Tenger tükrén látom,
Vágyott révbe futva,
Béna madár így néz
Föl a fényes égre
Hol merészen szárnyal
Szabadabb testvére,
Csókom csókoljátok
Minden kicsiny rögre
Nyomotokban feileg
Síró vágyam röpte.
Apám csöndes sirján
Könyörgök egy áldást,

Azt vigyétek útra.
S halott anyám álmát,
Fáradt szívem kertjén
Termett őszi rózsát
Tűzők szivetekre
— Tán utolsó rózsát —
Utatok elébe
Öreg pap imáját
Ugy szórom remegve
Ezt a könnyes áldást,
S ha majd hazajöttök:
Hozzatok számomra
Hebroni sirokról
Port egy kis zacskóba,
Szinaranynál drágább
Minden hantja, rögje,
Puhább, mint a bársony
Selymes lágy gözöngye.
Ugy ringatni nem tud
Örök altatóba
Ezeregy éjjelből
Serezádé nóta.
Hozzatok hát álmat,
Mákonyport szememre,
Bódítson, öleljen
Utolsó fektembe.
Ha az esti árnyak
Fölébem leszállnak:
Hadd ágyazzák majd
Fejem vánkosának...

HIREK

A hitközségi ellenzék petíciója

Március 23-án Dr. Klár Zoltán és társai panaszt nyújtottak be a VI. községkerületi bírósághoz. Tíz sűrűn telegépett oldalon előadják panaszaikat és sérelmeiket, hivatkoznak tanukra, becsatolnak írásos dokumentumokat és kifejtik részletesen mindazokat az okokat, amelyek alapján kérik a március 8-án megejtett választás megsemmisítését. Különös érdekességgel bír a beadványnak bevezető része, mely hivatkozik az 1868. évi december 10-én a zsidóság egyetemes gyűlése által hozott és szentesített szabályzatok 19. és 24. szakaszaira, mely szigorúan előírja, hogy a képviselőtestületeknek 150-nél több tagja nem lehet és hogy a képviselőtestületi tagok csak 3 évre választhatók. A hitközség Stern Samu elnöklete alatt legutóbb alkotott új szabályrendelete a zsidóság fentidézett alaptörvényével ellentétben áll. A fenti okokból Dr. Klár Zoltán és társai panaszbeadvánnyal fordultak a M. Kir. Vallásügyi Minisztériumhoz is.

Éles állásfoglalás. Lapzárta-kor értesülünk, hogy a „Szombat” által bejelentett élet-halál-harc a tervezett kasrusz-egyesülés ellen megindult. Nagyszombaton *Dr. Fischer Benjámín* rabbi a Rombach uccai templom szószékéről szembeszállott az új terv ellen és leszögezte álláspontját, hogy a most tervbevett elgondolás merénylet számba megy a hitközség jellege és feladataival szemben. Ahol nincs kasrusz ott nincs rabbiság, ott nincs hitközség és ezzel megindulna a folyamat, hogy a pesti izr. hitközség átalakuljon egy „*Bné brisz*” szabadkőműves páholyá.

Mint érdekességet felemlítjük, hogy a pesti izr. hitközség 130 éves fennállása óta most történt meg először, hogy a hí-

vek a beszéd egyes fordulatánál „*úgy van! úgy van!*” felkiáltással helyeseltek.

Özv. Koch Sándorné sirkövét avatták vasárnap délelőtt a rákoskereszturi izr. temetőben. A köztiszteletben álló most egy éve elhunyt Koch Sándorné édesanyja volt *Koch Andornak*, a jeruzsálemi vízművek igazgatójának és *Koch Boriskának*. A megható ünnepségen az elhunyt rokonai, ismerősei és tisztelői igen nagy számban jelentek meg. Az avatási beszédet *dr. Farkas József* körzeti rabbi mondta. A mélyenszántó szónoklat igen nagy hatást gyakorolt az összes megjelentekre.

Vak gyermekek felvétele. *A Lovag Wechselmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia vakok tanintézetébe* felvételért folyamodhatnak mindkét nembeli, egészséges, jól fejlett, 6 évnél idősebb vak, vagy csökkent látású gyermekek, kik ott teljes ellátásban és oktatásban részesülnek. A kérvényhez csatolandó a gyermek születési-, himlőoltási és orvosi bizonyítványa, ingyenes felvételért folyamodók szegénységi bizonyítványt is mellékelnek.

Bővebb felvilágosítást nyújt az intézet igazgatósága, Budapest, VII., Mexikói-út 60. A pályázati határidő május hó 15-én jár le.

Szalai Oszkár: Egy gazdag ifjú élete. Zsidó ifjusági regény. Budapest, 1931. REMÉNY kiadás. SZALAI OSZKÁR új zsidó ifjusági regénye a magyar-zsidó ifjusági irodalmat egy kedvesen és vonzóan megírt ifjusági könyvvel gazdagítja. Gottlieb Miklós, a gazdag gyáros fia, színésznek készül, apja akarata ellenére be is iratkozik a Szinművészeti Akadémiára. Arat is sikereket, de tehetsége nem átütő, s belátja szülei igazát s csalódva élete álmában, visszamegy szülővárosába, hogy ünnepelt művész helyett gazdag gyáros legyen. Ezt a tanulságokban gazdag történetet *Szalai Oszkár* meg tudja tölteni a zsidó vallás poézisának, szépségeinek áhítatos leírásával úgy, hogy a zsidó ifjú, aki ezt a szép könyvet elolvasta, zsidó mivoltában erősödött meg.

A könyvet Schnee Mária szép illusztrációi díszítik. A csinoskiállítású könyv minden zsidó könyvesboltban kapható. Ára 1.— pengő.

Szives közlésül. SOK GONDJA VAN MINDENKINEK, NEHÉZ, TERHES A MEGÉLHETÉS! Nem elveszteni kell a reményt, hanem felszítani. Nem csüggedni kell, hanem bízni! A m. kir. osztálysorsjáték sok embernek hozott már örömet, mert kis pénzzel nagy összeget nyertek. Most ismét itt az alkalom, április 17-én kezdődik az új osztálysorsjáték, ajánlatos minél előbb biztosítani magának egy sorsjegyet akármelyik főárusítónál.

A Bethlen-téri Templomegyesületnek március hó 29-én megtartott rendes évi közgyűlésén *Tolnai Béla* ügyv. elnök kidomborította az egyesület 11 éves munkásságának legnagyobb eredményét, nevezetesen, hogy a külső periférián a hitélet terén oly fokú fellendülést sikerült elérni, hogy a Pesti Izr. Hitközség a már évekkal ezelőtt tervezett körzeti templo-
mot még ebben az évadban sürgősen

megépítteti. *Kanizsai Dezső* részletesen beszámolt az egyesület évközi felekezeti, kulturális és szociális életéről, míg *Weizskopf Zsigmond* pénzügyi előljáró az egyesület anyagi helyzetét ismertette. Közgyűlés adminisztratív részének letárgyalása után az üresedésben levő elnöki tisztség egyhangulag *Elek Artur* volt társelnökkel tölthetett be, ki azok közé tartozik, kiknek az elismerésekben gazdag egyesület létjogusultságát és multját köszöni.

Ügyszintén megválasztotta közgyűlés az egyik társelnöki tisztségre az áldozatkészségéről közismert, *Prinz Izidor* gyárost, az üresedésben levő elnöki tagságot *Egri Izidor* nagyiparossal töltötte be, ki buzgó és a zsidóságért áldozó munkásságáról nevezetes. Az ujonnan megválasztott elnököt *Elek Artur*, *Tolnai Béla* ügyv. elnök iktatta be méltóságába, *dr. Schwarz Benjámín* körzeti rabbi pedig gyönyörű szavakban méltatta az új elnök eddigi érdemeit. *Kovács Herman* beszéde után a gyűlés véget ért.

Munkácsi Ernő: Római napló. A Pesti Izr. Hitközség főügyészét eddig csak mint jogtudományi írókat ösmertük, aki önálló munkáiban és tanulmányai-
ban főleg a zsidó felekezet jogait illető kérdésekkel foglalkozott behatóan és nagy hozzáértéssel. Római naplójában a belletrisztika területére rándul át, ahol ugyancsak derakasan megállja a helyét. Könyve nem az Örök Város klasszikus romjai és áhítatot parancsoló katedrálisai közt bolyongó útas megszokott impresszióit tartalmazza: Munkácsit Rómában kizárólag a zsidó mult érdekli, a kétezres éves hitközség multja, melynek számtalan emléke fellelhető itt a temetőkben, katakombákban és a pogány Róma letűnt dicsőségét hirdető romok között. Munkácsi a riporter nyitott szemével és a tradíciókon csüngő zsidó lelkes szeretetével jár ezen emlékek között, amelyeket ügyesen csoportosítva lelkiismeretes pontossággal gyűjt egybe s színesen, érdekesen eleveníti meg. Könyve határozottan tanulságos olvasmány mindazok számára, akik a zsidóság tör-

ténelmi multjának egyik legjelentősebb darabját meg szeretnék ösmerni.

A Lukács fürdő másfél éve folyó építkezése befejezéséhez közeledik. Ez az építkezés első sorban *Porzsolt* Béla vezérigazgató érdeme, akit a magyar fürdőügyek fejlesztése körüli értékes munkásságáért csak nemrég neveztek ki kormányfőtanácsos-sá. Porzsolt a programok és jelszavak mai világában *dolgozik* s az ő nagyszerű hozzáértésének köszönhető, hogy a rövidesen ujjáépülő Lukácsfürdő modern szállodájával és fürdőivel nagy lépéssel viszi előbbre Budapest - Fürdőváros régóta húzódo ügyét.

Royal Apolló, VII. ker. Erzsébet körut
45—47. Tel.: 429—46, 419—02.

Ufa Uránia, VIII., Rákóczi ut 21.
Tel.: J. 372—04.

Décsi mozi, VI., Teréz körut 28.
Tel.: A. 259—52.

Palace mozi, VII., Erzsébet körut 8.
Tel.: J. 365—23.

Ufa, VI., Teréz körut 60.
Tel.: Aut. 197—68.

Forum, IV., Kossuth Lajos ucca 18.
Tel.: Aut. 895—43.

Kamara mozi, VII., Dohány ucca 42—44
Tel.: J. 440—27.

Corvin, VIII., József körut és Üllői ut
Tel.: 398—88.

Engel Julia utóda

ANDORF JÓZSEFNÉ

kezyük gyári lerakata

BUDAPEST,

VII., ERZSÉBET-KÖRUT 5. SZ.

Saját gyártmányú kezyük, öz- és szarvasbőr-különlegességek, fűzők, gyógyhaskötők mérték után, mell-tartók, harisnyák. Vidéki rendeléseket postán szállít.

**TISZTÍTÁST ÉS JAVÍTÁST
ELVÁLLAL.**

Szerkesztésért és kiadásért
Dr. Kenéz-Kurländer Ede felel

TAUBER ÁRON

kóser mézárszéke

VII., DOB-UTCA 10. SZ. (TELEFON: J. 422-83.)

A pesti izr. hitközség Rabbiságának felügyelete alatt.
**Elsőrendű cukorgyári hizlalásból
származó marha, borju és birkahusok.
Vágott baromfi árusítás!**

☒ **Telefonrendelések házhoz szállítatnak.**

Váradai Béla „Forum” nyomdája. Budapest, V., Zoltán u. 1. Tel.: A. 235—38.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára